

ՅՈՒՅԱԿ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՍՏԱՅՎԱԾ ԶԵՆԱԳՐԵՐԻ*

№ 174

ԿՈՆԴԱԿ

Ինքեբեր՝ 1:—Մեծապայուն՝ 225,2 X 33,5 սմ.—
 Նյութը՝ զեղնած և կեղտոտած հաստ թուղթ:—Վիճակը՝
 տեքավարար, տեղ-տեղ պատռված: Կոնդակի սկզբի մա-
 ռը կպցված է կարմիր գույնի ծաղկավոր շորի վրա:—
 Գրությունը՝ միասյուն:—Տողերը՝ ընդամենը 142:—
 Գծումները՝ ճնշումով:—Գիրը՝ բոլորգիր:—Ձաղագրա-
 րյունը՝ անկման շրջանի մի նմուշ է: Ունի հասարակ
 նկարներ, ինչպես թռչուն, որի բերնում կա ծաղկավոր
 երեք ճյուղ, երկու հրեշտակ, երկու մարդ, որոնցից մե-
 կը մորուսավոր, հավանաբար քահանա, Ս. Գևորգը ձի-
 հեծած սպանում է վիշապին, Ս. Գևորգը վանքը, ծաղիկ-
 ներ և այլն: Սկզբում կա միայն մի հատ թռչնագիր
 (ի): Կոնդակի երկու կողմերում մի երկու լուսանցք,
 նկարված կանաչ ջրաներկով:—Գրիչը և ծաղկողը՝ վա-
 նեցի Սենեքերեմի որդին Սիմեոն:—Պատվիրատուն՝ Ս.
 Գևորգ վանքի վանահայր Ստեփանոս վարդապետ:—Ժա-
 վանակը՝ 12 սեպտեմբերի 1844 թ.:—Վայրը՝ Մոկաց
 շրջանի Փուլկի Ս. Գևորգ վանք:—Մանրապայուն՝ սույն
 կոնդակը ստացվել է Վեհափառ Հայրապետի միջոցով
 1980 թվականի հունվար ամսին:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արևմտահայաստանի Մոկաց շրջանի
 Փուլկի Ս. Գևորգ վանքի համար գրված մի
 կոնդակ է սա, նյութական միջոցներ հանգա-
 նակելու մասին:

«Ի գերագույն և գերապայծառ, ի հրաշալի և
 ի հրաշափառ, սրովբեմանք քրովբեմալ Ադի-
 նասարաս և երկնաման Մոգաց Փուլկի
 Սրբոյն Գէորգայ գերահռչակ տաճարէս և ա-
 մենամաքուր և արագահաս սրբոց նշխարացն
 նորին և այլ ամենայն սրբոց մասսանց որք ի
 Փուլկի Սրբոյ Գէորգայ տաճարս ամփոփեալ
 կան»:

Կոնդակը գրված է նույն վանքի վանահոր
 կողմից և սկսում է այսպես.

«Եւ ի սոցին սպասաւոր և պաշտօնեայ ի
 Տէր Ստեփաննոս մեղապարտ վարդապետէ
 յորմէ ժամանեալ հասցէ գիր օրհնութեան և
 նամակ պահպանութեան...»:

Կոնդակն ուղղված է այցելու առաջնորդնե-
 րին, եպիսկոպոսներին, վարդապետներին,
 քահանաներին, սարկավազներին, իշխաննե-
 րին, մելիքներին, ռեսներին, վաճառական-
 ներին, արհեստավորներին, մահտեսիներին
 և առհասարակ բոլոր ժողովրդյան, ծերերին
 և երիտասարդներին:

* Շարունակված «էջմիածին» ամսագրի 1980 թվա-
 կանի № 8-ից, 9-ից, 10-ից, 11-ից, 12-ից, 1961 թվականի
 № 1-ից, 2-ից, 3-ից, 4-ից, 5-ից, 6-ից, 1962 թվականի
 № 1-ից, 2-ից, 3-ից, 4-ից, 5-ից, 6-ից, 1963 թվականի
 № 1-ից:

Հանգանակությունը կատարելու են երկու
 քահանաներ.

«... և այլ ամենայն բանին և գործին յաշո-
 դութին տացէ և ննջեցելոց ձերոց յերկնային
 արքայութիւն պարգևեացէ, եկեղեցեաց ձերոց
 հաստատութիւն և բարեկարգութիւն տացէ,
 քահանայս ձեր ըստ քահանայիցն Նղիազարու
 և Մելքիսեդեկի օրհնեացէ...»:

Ապա խոսվում է Ս. Գևորգ զորավարի մա-
 սին, ինչպես նաև Ս. Գևորգ վանքի հիմ-
 նադրման մասին.—

«Դարձեալ սուրբ հայր մեր Սուրբ Յակոբ
 հայրապետն Մծպնայ առեալ զսուրբ գլուխն
 Սրբոյն Գէորգայ զօրաւարին եղ ի մէջ Պուտկի
 և եկեալ ի լեռն Նղերով խոյիթ բառիւ կոշի
 և անդ հաճեցաւ սուրբ հայրն մեր աղօթեաց
 ի լեռն այն և Աստուծոյ ազդեցութեամբն
 ամփոփեցաւ գլուխ Սրբոյ Գէորգայ ի մէջ
 վիմին. վասն այնորիկ կոշի Փութկի Սուրբ
 Գէորգ, որ է երկիրն Մոգաց: Եւ պարոնն Մո-
 գաց Միր Հասան զոր ի բարձրաւանդակ ամ-
 բոցն յաւուր միում գիշերն նստեալ կայր
 հանդերձ նախարարօրքն ետես զլոյսն պայ-
 ծառ իջեալ ի վերայ վիմին և ծանոց իւր
 աղանդիցն և կոշեաց քրիստոնէիցն, հրա-
 մանաց, զնացին և գտին զգլուխ Սրբոյ Գէոր-
 գայ ի վիմին և շինեցին հրաշագեղ վանք մի,
 և առնէ բազում զսքանչելիս մինչև ցայսօր...»
 Վերջում խոսվում է հանգանակության մա-
 սին.

«... որ և հայցեմք սիրելեաց զի ի ի գալն
 սիրելւոդ մերոյ ծառային, թէպէտ ուամիկ է,
 բայց լոյժ հաւատարիմ ծառայ գլուխ, յղեցաք
 զդա ի մէջն աստուածասիրութեան ձերում
 լաւ առատօրէն ողորմութիւն իմն շնորհիցիք
 զի ամենայն իրաց պակասութիւն ունի սուրբ
 վանքս...»:

ԶԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

(Կոնդակի ներքեւում կարմիր շրջանակի
 մեջ).

Ի յամի Տեառն 1844 և ի ՌՄԴԳ թովականիս
 Հայոց ի սեպտեմբերի 12 (2-ը գրված է արա-
 բական թվանշանով) օրին գրեցաւ նորոգ
 կոնդակս օրհնութեան: Յիշատակ է գանձա-
 կապետ Ոստանցի Յարութենի որդի Կազարին
 և իւր ծնողաց հոգին երկնային արքայութեան
 արժանի եղիցի, ամէն:

(Կարմիր շրջանակի ձախակողմյան կող-
 մը).

Այլ և յիշման արժանի համարիչիք զգրա-
 գիր սորին վանքցի Սինաբարիմի որդի Սի-
 մէօնս, որ բազում աշխատութեամբ գծա-
 րեաց ի սէրն սույն Սրբոյն Գէորգայ զօրա-
 ւարին, որ և ինքն առ Տէրն մեր Յիսուս Քրիս-
 տոս:

տոս Աստուած օգնեսցէ մեզ և ձեզ ամէնէն-
ցուն, ամէն:

№ 175

ՏԱՂԱՐԱՆ

Ռեքրեր՝ 222:—Պրակներ՝ 21, յուրաքանչյուրը
զանազան մեծութամբ, բաղկացած 8, 12, 16 և ալ:—
Քերթեր:—Մեծութունը՝ $17 \times 11 \times 4,5$ սմ.:—Նյութը՝
թուղթ:—Կազմը՝ կաշեպատ տախտակ:—Պաշտպանակներ՝
սկզբից երկու, իսկ վերջից մեկ թերթ:—Վիճակը՝ լավ:
—Գրությունը՝ միասյուն:—Տողեր՝ 13:—Գծումներ՝
մատիոսով:—Գիրը՝ նոտրգիր:—Զարդագրություն՝ կան
տերունական վեց նկարներ (թ. թ. 4ր, 41ր, 89ր, 116ր,
131ր և 158ր) և վեց խորաններ: Նկարները հասարակ
են, սակայն բավականին հաջող: Կան սակավ թվով
վռնադրեր: Գործածված է միայն ջրաներկը:—Գրիչը՝
Հակոբ Ղազարյանց Պոպով:—Ժամանակը՝ 27 հուլիսի
1835 թ.:—Վայրը՝ Աստրախան:—Մաքրություն՝ սույն
ձևով:—Նկարիչը՝ Նուրիյա Մոսկովայի, Տիկին Վերա
Պավլովա Ուզարովայի կողմից:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 3ա.— Տաղարանս յօրինեալ ի զանա-
զան բանասիրաց, յորում պարունակին ամե-
նայն տաղը եկեղեցւոյ և՛ ուրախութեան, ի
հայրապետութեան Տեառն Յովհաննու ար-
ժաննաւոր Կաթողիկոսի ամենայն հայոց, և
յառաջնորդութեան Սերովբէի արքեպիսկոպո-
սի և ասպետի: Գրեալ է յաստրախանաքնակ
հայ Յակովբայ Ղազարեանց Պօպովայ, ի
1835 ամի յուլիսի 27, յԱստրախան:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 2բ.— Ի գրոց Յակովբ քահանայի Պօպովեանց
յԱտրախանցւոյ, № 31:

№ 176

ՔԱՐՈՁԳԻՐԲ

Ռեքրեր՝ 20:—Պրակներ՝ 2, յուրաքանչյուրը 10
թերթից:—Մեծութունը՝ $21,3 \times 17,2 \times 0,3$ սմ.:—Նյութը՝
կապտավուն թուղթ:—Կազմը՝ լուսնի:—Պաշտպանակ-
ներ՝ չկան:—Վիճակը՝ բավարար:—Գրությունը՝ միա-
սյուն:—Տողեր՝ 20:—Գծումներ՝ ճշմամբ:—Գիրը
նոտրգիր:—Զարդագրություն՝ կան գեղեցիկ երկու թղթ-
նադրեր, երեք զարդագրեր և մի քանի զարդանկարներ:
—Գրիչը՝ անհայտ:—Ժամանակը՝ ժ. Գր.:—Վայրը՝
անհայտ:—Մաքրություն՝ սույն ձևով:—Նկարիչը՝
Մայր Աթոռի արխիվից:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 1ա.— Երանելույն Անանիայի հայոց
վարդապետի ի խորհուրդ Յօնանու մարգա-
րէի:

Թ. 6բ.— Յաղագս բանին Աստուծոյ տնօ-
րինական խորհրդոցն բացալայտութեան, որը
ի Յովնան նկարեցան:

Թ. 12ա.— Քարոզ յանտիքն հրեշտակա-
պետին առ կոյսն Մարիամ, ի բան Սրբոյ Ան-
տարանին, և յամսեանն վեցերորդի առա-
քեցաւ (այստեղ կա անընթեռնելի մի նշան):

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 15ա.— Աւարտ բանիս՝ եղև գրեալ.
Միշտ անդադար՝ աշխատեցեալ:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 1ա.— Արրահամ:

Թ. 17բ.— Մինչդեռ դու ես ճոխ փարթամ.

Ունիս բազում բարեկամ:

Վասն սիրոյն փարթուան:

№ 177

ՔԱՐՈՁԳԻՐԲ

Ռեքրեր՝ 107:—Պրակներ՝ 8, անհամաչափ:—Մե-
ծութունը՝ $24,8 \times 17,5 \times 1,5$ սմ.:—Նյութը՝ հասարակ
սպիտակ թուղթ:—Կազմը՝ լաթակազմ ստվարաթուղթ:—
Պաշտպանակներ՝ սկզբից 3 թերթ թուղթ, իսկ վերջից՝ 11
հատ:—Վիճակը՝ բավարար:—Գրությունը՝ միասյուն:—
Տողեր՝ 23—26:—Գծումներ՝ առանց ճշման:—Գիրը
նոտրգիր:—Զարդագրություն՝ չունի:—Գրիչը՝ Հակոբ Ե-
պիսկոպոս Թոփուզյանց:—Ժամանակը՝ ժ. Գր.:—Վայրը՝
Վանա կիւմ անապատի Ս. Գեորգա վանք:—Մաքրու-
թյուն՝ սույն ձևով:—Նկարիչը՝ հանված է Մայր Աթոռի արխի-
վից: Ձեռագրից հայտնի չէ, թե ո՞վ է գրելը և ո՞րտեղ է
գրությունը վայրը: Մատչանում կան երեք ձեռագիր նա-
մակներ և մի գրություն: Նամակներից մին հասցեա-
գրված է Վանի իշխանաց հանդանակության նպատա-
կով, որպէսզի հոգացվեն կիւմ անապատի Ս. Գեորգ
վանքի վերանորոգության ծախսերը: Հանդանակության
համար ուղարկվում է սույն անապատի միաբան Պաղ-
տատար վարդապետը: Նամակը վերջանում է այսպէս.—
«Մենք վասն ձեր աղօթքի օրհնեալ կենաց պայծառու-
թեան միշտ անմոռաց աղօթող Մ. Տ. և կիւմ Սուրբ Անա-
պատի, վշտալի վանահայր Յակոբ Եպիսկոպոս Թոփու-
զեանց: 1878 օգոստոս 15, ի Վան, ի կիւմ ժողովարար
Սուրբ Անապատ Սրբոյն Գեորգայ: Նամակի և սույն
ձեռագրերի գրութեան ոճը նույնն է: Համաձայն սույն
ձեռագրի գրին էլ հանդիսանում է նույնինքն Հակոբ
Եպիսկոպոսը, կիւմ անապատի վանքում:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 160ա.— Մեյան փորձեցի նոյին էէ:

Թ. 106բ.— Քարտէղ փորձեցի:

№ 178

ՔԱՐՈՁԳԻՐԲ

Ռեքրեր՝ 151:—Պրակներ՝ 15, յուրաքանչյուրը
8—12 թերթից:—Մեծութունը՝ $25 \times 18,5 \times 1,5$ սմ.:—
Նյութը՝ հասարակ սպիտակ թուղթ:—Կազմը՝ ստվարա-
թուղթ:—Պաշտպանակներ՝ սկզբից 5 թերթ թուղթ, իսկ
վերջից՝ 3 հատ:—Վիճակը՝ բավարար:—Գրությունը՝
միասյուն:—Տողեր՝ 26—30:—Գծումներ՝ ճշմամբ:—
Գիրը՝ նոտրգիր:—Զարդագրություն՝ չունի:—Գրիչներ՝

Պաղտասար վարդապետ Երևանցի և Գևորգ—Ժամանակը՝ ԺԺ դ.։—Վայրը՝ շատ հավանաբար կիմ անապատի Սուրբ Գևորգ վանք։—Մանրություն՝ սույն ձևագիրը բաժանված է հինգ մասերի՝ ա. Բ. Բ. 6ա—58ա, բ. Բ. 60ա—65բ, գ. Բ. 70ա—117բ, դ. Բ. 136ա—141ա, ե. Բ. 144ա—148ա։ Բ. 58ա-ում գրված հիշատարականից երևում է, որ Բ. Բ. 6ա—58ա մասը գրված է Պաղտասար վարդապետ Երևանցու կողմից, իսկ Բ. Բ. 70ա—117բ բաժինը՝ Գևորգ գրչի կողմից։ Ձեռագիրը հանված է Մայր Աթոռի արխիվից։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Բ. 58ա.— Ըզկնի ընթերցմանց խրատախառն բանիցն որ ի վեր, և ընդունելոյ զհոգոց պովացուցիչ աղբերց ջրոյ կենդանութեան յալժախաղաց յովկիրանոսէ իմաստութեան Հոգւոյն Սրբոյ որ ի յԱստուածաշունչ մատենի. ներել մախթեմ վերծանող և շնորհապերճ բանիբուն լեղբարցոյ. սղալանացն որ ի սմա թէ տառից թէ բառից և թէ եղծմանց. ճիշտ տեղեկանալով զիրողութեանցն պատճառ։ Մինն զի յանվարժ քերական իմաստայարգար արհեստից գրչէ ումեմնէ գրեալ և այժմ ի նորին օրինակէ գաղափարեալ (թէ և պատշաճ էր սրբագրել և ապա գրել, բայց անձնական տկարութիւնս ոչ ներեաց)։ Երկրորդ՝ տեղւոյս կարգաց ծանրութիւն և քունահատութիւն ոչ տայր տեղի զուարճազուարթ ջէտի. և վայրկենի, զի աշախուժ հսկողութեամբ մանրանկատ խուզարկմամբ արտագրեցէր։ Երրորդ՝ գրեցաւ ի համառօտ երբի։

Վասն որոյ խնդրեմ ներող գտանիցիք։

Մնամ աղօթարար՝

Պաղտասար վարդապետ Երևանցի։

Բ. 117բ.— Վաղճան գրքոյս։

Ջգրեալն յորժամ ընդենուս անդ յիշեսցես զԳէորգ հանգուցեալ ի Քրիստոս։

№ 179

ՔԱՐՈՂԳԻՐԲ

Թերթեր՝ 98։—Պրակներ՝ 10, յուրաքանչյուրը 10-ական թերթից, բացի մեկից։—Մեծութիւնը՝ $25 \times 18,5 \times 1$ սմ.։—Նյութը՝ բարակ թուղթ։—Կազմը՝ սովորաբար չորս։—Պահպանակներ՝ սկզբից 4 թերթ թուղթ, իսկ վերջից՝ 19։—Վիճակը՝ բավարար։—Գրությունը՝ միասյուն։—Տողեր՝ 26—30։—Գծումները՝ ճշգրտով։—Գիրը՝ նոսրգիր։—Ջադագրություն՝ կան մի քանի հատ հասարակ և անարժեք թղթագրեր և մի հատ էլ ձկնագիր։—Գրիչը՝ Մատթեոս սարկավազ։—Պաշտօնը՝ Պաղտասար վարդապետ Երևանցի։—Ժամանակը՝ 1869 թ.։—Վայրը՝ շատ հավանաբար կիմ անապատի Ս. Գ. վորդ վանք։—Մանրություն՝ սույն ձևագիրը հանված է Մայր Աթոռի արխիվից։ Ձեռագիրը բաժանված է երկու մասերի՝ ա. Բ. Բ. 5ա—48բ, բ. Բ. Բ. 69ա—79ա, Բ. Բ. 80ա է, Բ. Բ. 81ա յայն երեք ձևագիր քարոզգրքերը (№ № 177, 178 և 179) պատկանելիս են եղել մի մար-

դու, և գրվել են նույն վայրում՝ այսինքն Վանա կիմ անապատի Ս. Գևորգ վանքում։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Բ. 5ա.— Քարոզգիրք։

Հատընտիր հաւաքեալ ի մեծանուն հեղինակաց քարոզողաց բանին Աստուծոյ յԱնդրիանուպոլսեցի Տեառն Պետրոսէ գերապատիւ արքեպիսկոպոսէ, և հռչակավոր քարոզչէ յկեղեցիս Կոստանդնուպոլսոյ և մի գիրք բովանդակեալ ի նմանէ ի Ուռումէլի տղեկին Կոստանդնուպոլսոյ։

Եւ արդէն օրինակեալ ի բուն մատենէ անտի ձեռամբ նուաստ Մատթէոս սարկավազի, ի վայելումն հոգեշնորհ Բաղդասար վարդապետի Երևանցոյ և լուսարարի սրբոյ ուխտիս։

Եւ ի հայրապետութեան Տեառն Տեառն Գէորգայ Աստուածաբնտիր Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց։

Եւ ի առաջնորդութեան Սրբոյ Անապատիս Տեառն Աստուածաբնտիր Յակոբ սրբազան արքեպիսկոպոսի վանեցոյ։

Եւ ի մարդեղութեան Բանին Տեառն 1869. և ի թուականութեան Յաբեթեան սեփիս 1318.

և ի հոգտեմբերի Թ համարի։

Բ. 78ա.— Աւարտ բանիս եղև գրեալ.

Միշտ անդադար աշխատեցեալ։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Բ. 82բ.—Քարտէզ փորձեցի։

№ 180

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԱՇՈՒՂԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԻ

(Հայատառ տանկերեն)

Թերթեր՝ 238։—Պրակներ՝ 20, յուրաքանչյուրը 12 թերթից։—Մեծութիւնը՝ $21,7 \times 18 \times 2,5$ սմ.։—Նյութը՝ բարակ թուղթ։—Կազմը՝ սովորաբար չորս։—Պահպանակներ՝ սկզբից և վերջից երկուական թերթ կապույտ թուղթ։—Վիճակը՝ բավարար։—Գրությունը՝ միասյուն։—Տողեր՝ 16։—Գծումները՝ սկզբից թղթեր տպված են գծավոր։—Գիրը՝ շեղագիր։—Ջադագրություն՝ չկա։—Գրիչը՝ Ղարաբաղի Քաղար դուղացի աշուղ Ռուստամ։—Պաշտօնը՝ վահան սարկավազ։—Ժամանակը՝ ԺԺ դ.։—Վայրը՝ անհայտ։—Մանրություն՝ սույն ձևագիրը հանված է Մայր Աթոռի արխիվից։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Բ. 238ա.— Աստուած ողորմի ասողների գամ լսողների ծնողացն։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 1բ.— Թաղարեցի աշղ Ռուստամի աշխատութիւնը Վահան սարկաւազին նուիրած:

Թ. 140ա.— 1870 ամի:

Թ. 148ա.— 1872 ամի:

Թ. 157ա.— 1871 ամի:

ՐՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ձեռագիր մատյանիս 2ա—228բ էջերում գրված կան ընդամենը 228 աշուղական երգեր, մեծագույն մասը հայատառ տաճկերենով, իսկ միայն ինն էջեր գրված են հայերեն լեզվով (148ա, 148բ, 157ա, 163բ, 166բ, 175ա, 190բ, 192բ և 201ա), որոնցից ստորև արվում է միայն երկու էջ, որպէս նմուշ, ինչպէս նաև տաճկերեն երգերի հայերեն գրված վերնագրերից մի քանիսը (կա մոտավորապես 36 հատ): Սույն երգերը ունեն հայրենասիրական, քնարական, եկեղեցական և այլ բովանդակութիւն, գրված աշուղական ոճով: Շատ հալանաբար սրանք հորինված են ԺԹ դարի կեսերին և մի ամբողջական ժողովածուում հավաքված ԺԹ դարի երրորդ քառորդում:

Թ. 4ա.— Գովասանք դիւանի եկեղեցու վերայ:

Թ. 6բ.— Դիւանի նամարտ մարթի վերա:

Թ. 12բ.— Դիւանի հրէշտակաց վերա:

Թ. 14ա.— Դիւանի երոթթուփեան վերա:

Թ. 61ա.— Գովասանք ի վերա եկեղեցու վերա:

Թ. 70բ.— Աղաչանք քսանին գիրիցըն:

Թ. 74բ.— Աշխարիս մարթի վերա:

Թ. 75ա.— Ժամանակի վերա:

Թ. 80բ.— Մարթի սիրդի գամ միթգի վերա:

Թ. 85ա.— Գովասանք Քրիստոսի հրաշագործութիւնի վերա:

Թ. 85բ.— Աշխարի վերա:

Թ. 89ա.— Երոթթեան վերա:

Թ. 90բ.— Զարկեար օղլի Բաբին մեռնելին վերա ասած:

Թ. 93ա.— Աղվես մարթի վերա:

Թ. 95ա.— Գովասանք խուղորտէցի մեզ Ղազար անվան զղի վերա:

Թ. 98ա.— Գովասանք Տումա գէղի վերա:

Թ. 100ա.— Գովասանք ի վերա Վահանի (իւլյնը և 101ա-ում և 102ա-ում):

Թ. 103բ.— Թաղիս աշղ Ղազարի վերա:

Թ. 119ա.— Երատ:

Թ. 125ա.— Մարթի կամ կնկան սրի վերա:

Թ. 138.— Ձեր մարթի վերա:

Թ. 143բ.— Ըսգսից աշղ Ռուստամը առաչունկա:

Թ. 144բ.— Էլի ըսգսից Ռուստամը:

Թ. 146ա.— Ռուստամը այս Թաղիսըն ասից բատասխան:

Թ. 147ա.— Ետով Ռուստամը շակրիդին ասից այս խոսքըն:

Թ. 153ա.— Ըսգսից Ռուստամը առաչին ընկա:

Թ. 172ա.— Նորաթը եզաւ աշղ Ռուստամին ըսգսից առաչին ասէլ:

Թ. 176ա.— Գովասանք Գիրիգոր քոխի վերա Թաղար գիւղիցի:

Թ. 177բ.— Գովասանք նշանագուրուփան վերա:

Թ. 179բ.— Գովասանք օրնութեանը նոր հարսանէք արած զղի կամ հարսի վերա:

Թ. 194ա.— Ախշիկը իւր հայր աշղ Բատամին ասից աշղ Բատամը եոթըն աշակերտները երգալաւ քնաց զարկեար օղլին մոտըն ըսգսէցէն աշակերտները կամ ինքը խոսէլ:

Թ. 196ա.— Ըսգսից աշակերտըն ասէլ:

Թ. 197ա.— Ըսգսից Զարկեար օղլին առաչին ասէլ այս խոսքըն:

Թ. 199բ.— Ըսգսից Զարկեար օղլին այս խոսքս ասից, Մամար դատին մնաց գապված:

Թ. 202բ.— Էլի ըսգսից ճղացքանն:

Թ. 148ա.— Դեղուշմա (1872 ամի):

Էլի մին անբամ գնացէնք աշղուփեան զործի Կոկչի մըհալը եւ աշղ Ռուստամ գամ մէկ հնկեր և իմ երախան Կոկչի մըհալն ման եկէնք գնացէնք Տիլիջան անվան շըհարն մէկ դան զոնաղ ընկինք մնացինք առաւոտեան իմ որթի Կարապետըն սազն վեր գալաւ զնաց բազարի տուբաններն ման գալ մեկ քանի դուբեանում խաղ գասի ծայն շատ գը սիրէն շըհարի մարթն տիր գը թափվին ծայնին վերա շհարի մահլաններում մը մէկ աշղը գը լինի նաղլ անելիս անունը Մեհրաբ օսմանու մեր երախան զըբընա տէսնա մէկ աշղը նաղլ անելիս աշղըն մեր երախին նաղըն գառնի և գզնվի երախին վերա երախան զըգա ինծ մող թէ սազըս մէկ օսմանու աշղը առաւ և եւ Ռուստամ գընացի աշղըն մոտ ասացի ուստա այդ երախին սաղըն տուր իւրան քնի իւր զործին ասընա ասաց երախան քէզ ինչ է եւ բատասխանեցի ասէցի երախան իմ որթի է (թ. 148բ) և իմ աշակերտ է ընա ասաց թէ տու աշղը էս եւ ասացի հրամարս աշղը էմ ետով ասէց թէ անունըն ինչ է ասացի թէ զարաբաղէ թաղու Ռուստամ էմ եւ ասացի թէ բու անունտ ինչ է ընա բատասխանէց թէ օսմանու Մեհրաբն էմ, գասէմ ուստա Մեհրաբ այտ երախտ սազն տուր իւրան ասէց որ աշղէս գընա բու սազտ բեր քէզ հետ խոսեմ, ժողովուրթն ասացին թէ բէթգ է խոսիք, գնացին իմ սազըս բըրին մին և սազըս դուս օնիրն ինքն առաչ ընկաւ ըսգսից ասէլ (հաջորդ էջերում կա իր երգած երգը):

№ 181

ԶԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ՊԱՏԱՐԱԳ

Թերթերը՝ 175:—Պրակները՝ 15, յուրաքանչյուրը 12 թերթից:—Մեծուրյունը՝ $22,1 \times 17,5 \times 1,8$ սմ.:—Նյութը՝ դեղնած բարակ թուղթ:—Կազմը՝ լաթակազմ ստվարաթուղթ, որի առաջին երեսի վրա ճնշումով գրված է «Զայնագրեալ Բառաձ. Երզնգողութիւնք սրբոյ պատարագի»:—Պահպանակներ՝ սկզբից և վերջից մեկական թերթ թուղթ:—Վիճակը՝ մի քիչ քայքայված:—Գրութիւնը՝ միասյուն:—Տողերը՝ 20—21:—Գծումները՝ սկզբից էջերը տպված են գծավոր:—Գիրը՝ շեղագիր և հայկական խաղեր:—Ձաղագրութիւնը՝ չկա:—Գրիչը՝ դպիր Բախշի Տեր-Գրիգորյան Տեր-Մարտիրոսյանց:—Ժամանակը՝ 8 փետրվարի 1899 թ.:—Վայրը՝ Բաքու:—Մանրադրութիւնը՝ սույն ձևագիր մատյանը նկեր է ստացված Մոսկվայից՝ արժանապատիվ Տ. Խաչատուր ավագ քահանա Տեր-Համբարձումյանցի կողմից:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 1ա.— Զայնագրեալ քառաձայն երգեցողութիւնը սրբոյ պատարագի: Դ չի բախշուց Տէր-Գրիգորեան Տէր-Մարտիրոսյանց: Ներդաշնակութիւն Մ. Եկմայեանի: 8 Բ 99 Բազու (այսինքն 8 փետրվարի 1899 թ.):

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 1ա.— Սուրբ էջմիածնայ գրադարանին Սոյն ձեռագիրը ներում էմ ի յիշատակ իմ հարազատ ընկերոջ Բախշի Տէր-Մարտիրոսեանից, ի Տէր հանգեալ 1954 թ. 5 նոյեմբ. Մոսկու:

Խաչատուր Բառաձ Տէր-Յարութիւնեանց:
1 փետր. 1955, Մոսկու:

Թ. 1բ.— Բամար (4) սեփական տետրակներից:

Թ. 175բ-ի գիմաց (կոնակի կազմի ներսի երեսում)՝ Գրիգոր քահանայ Տեր-Մարտիրոսեանց:

№ 182

ՔԱՐՈՂԳԻՐՔ

Թերթերը՝ 107:—Պրակները՝ 9, յուրաքանչյուրը 12 թերթից:—Մեծուրյունը՝ $21,8 \times 13,8 \times 1,2$ սմ.:—Նյութը՝ դեղնած բարակ թուղթ:—Կազմը՝ լաթակազմ ստվարաթուղթ:—Պահպանակներ՝ վերջում կա 20 թերթ թուղթ:—Վիճակը՝ սկզբից և վերջից թերթ:—Գրութիւնը՝ միասյուն:—Տողերը՝ 28:—Գծումները՝ թուղթը ինքնին գծավոր է:—Գիրը՝ շեղագիր:—Գրիչը՝ անհայտ:—Ժամանակը՝ ԺԹ դ.:—Վայրը՝ անհայտ:—Մանրադրութիւնը՝ սույն ձևագիրը հանված է Մայր Աթոռի արխիվից:

№ 183

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Թերթերը՝ 80:—Պրակները՝ 2, յուրաքանչյուրը 40 թերթից:—Մեծուրյունը՝ $22 \times 18 \times 0,7$ սմ.:—Նյութը՝

բարակ թուղթ:—Կազմը՝ մոմլաթով ծածկված ստվարաթուղթ:—Պահպանակներ՝ սկզբից և վերջից մեկական թուղթ:—Վիճակը՝ մի քիչ քայքայված:—Գրութիւնը՝ միասյուն:—Տողերը՝ 19:—Գծումները՝ թուղթը ինքնին գծավոր է:—Գիրը՝ շեղագիր:—Գրիչը՝ Ալ. Մուրադբեկյան:—Ժամանակը՝ 1890-ական թվականներ:—Վայրը՝ Թիֆլիս:—Մանրադրութիւնը՝ սույն ձևագիրը հանված է Մայր Աթոռի արխիվից:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 1ա.— Վլադ. Նեմիրովիչ-Դանչենկո
«ԿԵՆՆՔԻ ԱՐԺԷՔԸ»

Դրամա չորս գործողութեամբ

Թարգմանութիւն

Ալ. Մուրադբեկեանի:

(Ներքեում նույնը գրված է ռուսերեն լեզվով):

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Սկզբի պահանակի 1-ին էջում)

Աղաւաղած է և հարազատ չէ թարգմանութեան բնագիր հետ: Ալ. Մուրադբեկեան (Վեց զանազան էջերում՝ 1ա, 2ա, 18ա, 37բ, 49ա և 68ա կնիքով տպված է հետևյալ տետրը՝ Ա. Մ. Խիբարեան):

№ 184

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Թերթերը՝ 66:—Պրակները՝ 4, յուրաքանչյուրը 18 թերթից:—Մեծուրյունը՝ $22 \times 18 \times 0,7$ սմ.:—Նյութը՝ բարակ թուղթ:—Կազմը՝ մոմլաթով ծածկված ստվարաթուղթ:—Պահպանակներ՝ սկզբից և վերջից մեկական թերթ թուղթ:—Վիճակը՝ բավարար:—Գրութիւնը՝ միասյուն:—Տողերը՝ 20:—Գծումները՝ թուղթը ինքնին գծավոր է:—Գիրը՝ շեղագիր:—Գրիչը՝ Ալ. Մուրադբեկյան:—Ժամանակը՝ 1896 թ.:—Վայրը՝ Թիֆլիս:—Մանրադրութիւնը՝ սույն ձևագիրը հանված է Մայր Աթոռի արխիվից:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Թ. 1ա.— Ն. Օ. Բակլանին
«ԿՐՔԻ ԲՈՆԿՈՒՄՆ»

Դրամա 4 գործողութեամբ

Թարգմանեց ռուսերէնից Ա. Մուրադբեկեան:

(Նույն էջում նույն տեքստը գրված է ռուսերենով, ինչպես նաև այն մասին, որ սույն դրաման հրատարակվել է «Արտիստ»-ի 12-րդ համարում: Կա նաև երկու տող ռուսերենով մի գրութիւն, ինչպես նաև 80 կոպեկանոց դրոշմանիշ, վրան 1896 թ. գրված):

Թ. 60բ.— (Դրամայի վերջավորութեան կա թարգմանիչ-գրչի ստորագրութիւնը՝ Ալ. Մուրադբեկեան):

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 1բ.—(Կա 10 տող գրություն ուսերեն լեզվով գրված: Գրության թվականն է 18 նոյեմբերի 1896 թ., գրված Թիֆլիս քաղաքում):

№ 185

ՄԱՅՐ ՏՕՄԱՐ

Ս. ԷԶՄԻԱՄՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ

Թերթերը՝ 382 (381 + թերթ 217ա):—Պրակները՝ 32, յուրաքանչյուրը 12 թերթից:—Մեծությունը՝ 50×35,5×4,5 սմ.:—Նյութը՝ սպիտակ բարակ թուղթ:—Կազմը՝ կաշեպատ ստվարաթուղթ:—Պահպանակներ սկզբից 3, իսկ վերջից 2 թերթ թուղթ:—Վիճակը՝ բավարար:—Գրությունը՝ Տողերը՝ փոփոխական, 2—3 տողից մինչև 34 տող:—Գծումները՝ առանց ձևման:—Գիրը՝ շեղագիր:—Ջարգագրություն՝ չկա:—Գրիչը՝ անհայտ:—Պատվիրատուն՝ Գևորգ Դ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց:—Ժամանակը՝ 1874 թ.: Ս. Մակար, Ս. Մկրտիչ և Ս. Մատթեոս Կաթողիկոսների ժամանակ ևս կատարվել են բազմաթիվ լրացումներ:—Վայրը՝ Ս. Էշմիածնի վանք:—Մանրությունը՝ սույն ձևագրեր հասկանալի, հայր Լևոնի արվեստից:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ.թ. 4ա—5բ.— Գևորգ Դ Կաթողիկոսի 1873 թվականի դեկտեմբեր 6-ի կոնդակը, որի մեջ գրում է եկեղեցական իրերի անմխիթար վիճակի, թանգարանի երեք սենյակների շինություն (1869 թ.), արծաթեղեն և ոսկեղեն զարդերի և այլ իրերի նորոգության, նույնօրինակ երկու տոմարների պատրաստման, եկեղեցական բոլոր իրերի, զարդերի և հնությունների ցուցակագրման, համարակալման և հատուկ պահպաններում ցուցադրման, բանալիների պահպանման մասին, ինչպես նաև պատվեր գալիք սերունդներին՝ թանգարանն ու իրերը սրբությունը պահպանող համար:

Թ.թ. 6ա—363բ.— Թանգարանի և Մայր Տաճարի սպասների, իրերի, զարդերի բնագանձի ցուցակը, բաժանված 86 անվան տակ, որոնց գլխավորները հետևյալներն են.

Թ. 13ա.— Աշտանակներ (79 հատ):

Թ. 29ա.— Մագաղաթյան և թղթյա ձեռագիր և տպագիր Ավետարաններ (75 հատ), որոնցից 34 հատը՝ № № 1, 5, 6, 7, 10, 12, 13, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 53, 59, 60, 61, 67, 68, 69, 70 և 74 ձեռագիր Ավետարաններ են:

Թ. 44ա.— Բազալաններ (56 հատ):

Թ. 61ա.— Գավազաններ (96 հատ):

Թ. 96ա.— Ոսկյա դրամներ (71 հատ):

Թ. 102ա.— Արծաթյա դրամներ (432 հատ):

Թ. 110ա.— Պղնձյա դրամներ (410 հատ):

Թ. 128ա.— Թագեր (74 հատ):

Թ. 139ա.— Ժամացույցներ և այլ հնություններ (11 հատ):

Թ. 141բ.— Խաչերի և պահարանների մեջ ամփոփված Ս. Գեղարդ, Կենաց փայտի մասունքներ, աչքեր և սրբոց մասունքներ (163 հատ):

Թ. 155ա.— Զանազան շափսերի ոսկյա և արծաթյա խաչեր (347 հատ):

Թ. 179ա.— Վեղարի և պարանոցի խաչեր (21 հատ):

Թ. 204ա.— Կաթողիկոսական, եպիսկոպոսական և այլ կնիքներ (59 հատ):

Թ. 217ա.— Ձեռագիր և տպագիր Մաշտոցների (205 հատ), որոնցից № № 1, 2, 3, 4 և 5 ձեռագիր են:

Թ. 218ա.— Մատանիներ, զանազան կաթողիկոսների և եպիսկոպոսների (31 հատ):

Թ. 222ա.— Տաճարի մատյանները, որոնք գտնվում են ավագ լուսարարի մոտ (36 հատ), որոնցից մեկը ձեռագիր է (№ 30):

Թ. 253ա.— Թանկագին շուրջառներ (161 հատ):

Թ. 264ա.— Հասարակ շուրջառներ (95 հատ):

Թ. 274ա.— Զանազան պետական շքանշաններ (27 հատ):

Թ. 282ա.— Պատկերներ և զարդեր (59 հատ):

Թ. 290ա.— Հայրապետական պանակներ և արծիվներ (14 հատ):

Թ. 300ա.— Սկիհներ և մաղղմաներ (48 հատ):

Թ.թ. 378ա—379ա.— Ձեռնակ պարունակով թեանց տոմարիս:

Տրվում է ցուցակագրված 86 անուն իրերի, սպասների, զարդերի և այլ իրերի ցուցակը:

Գլխավոր իրերն ու սպասները մանրամասն կերպով նկարագրված են, թե դրանք որտեղից են բերված, ո՞վ է բերել, ո՞վ է նվիրել, ո՞ւմ է տրվել և այլն:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Թ. 1ա.— Մայր Տոմար պահպանակի թանգարանի:

Թ. 4ա.— (Գևորգ Դ Կաթողիկոսի հայրապետական կնիքը, կարմիր):

Գևորգ Դ եպիսկոպոսապետ և Կաթողիկոս Ամ. Հայոց. ՌՅԺԾ = 1866:

Թ.թ. 4ա—5բ.— (Տրվում է կոնդակի լրիվ տեքստը և Կաթողիկոսի ստորագրությունը): Գրեցաւ ի վեցն դեկտեմբերի հաղար ութն հարիւր եօթանասուն և երեք ամի Փրկչական և ի ին Տրէ ամսեան ՌՅԺԳ ազգային թուակալի, ի Կաթողիկոսարանն Ամենայն Հայոց ի Սուրբ Էշմիածին, ի Վաղարշապատ:

Ք. 357բ.— Վեհափառ Տ. Տ. Գէորգ Դ Կաթողիկոսն Ամենայն Հայոց ի մէջ անթիւ ազգային և եկեղեցական բարեկարգութեան գործոց՝ տեսանելով՝ զի և շապիկք և ուրարք վկայից յատկացելոյ յաւուր ձեռնադրութեան եպիսկոպոսի ի Մայր Տաճարի Սրբոյ էջմիածնի՝ մաշնալք են և կարկատեալք, քանզի դպիրք ի հնումն անխտիր ի գործ եղեալք են յեկեղեցական այլ արարողութիւնս. վասն որոյ ի նորոյ պատրաստեաց գեղեցկագոյնս և վայելուչս մետաքսեայ և ծաղկեայ կերպաս շապիկս և ստոֆայ ուրարս, զորս և պատուիրեաց պահել առանձինն ի թանգարանի Աթոռոյս վասն յատկապէս գործադրելոյ միայն յաւուրս ձեռնադրութեան եպիսկոպոսաց, և են այսոքիկ (տրվում է ցուցակը):

Ք. 358ա.— 1881 մայիսի 12:

Ք. 359բ.— (Գնդեվանքի հնութիւնները, որոնք Գևորգ Դ Կաթողիկոսի հրամանով բերված են Ս. էջմիածին):

Այն ինչ Վեհափառ Տ. Տ. Գէորգ Դ Կաթողիկոսն ամենայն Հայոց ի թիւ ազգի ազգի բարերար մեծագործութեանցն յօգուտ և ի փառ Հայրենեաց և եկեղեցւոյ՝ հոգայր նաև զմեծափառ յիշատակարանաց նախնեաց՝ զհոյակապ վանօրէից ասեմ և զմենաստանաց, և հեռատես տնօրէնութեամբ իմն կարգադրէր զնորոգութիւն մէն մի վանօրէից Հայաստանի, զոր օրինակ բազում ջանիւք ի հիմանց նորոգ կառոյց զՍուրբ Խաչ եկեղեցին Արկազու, որ է ուխտատեղի, և բարեկարգելով զվանս Յովհաննու Որոտնեցւոյ որ ի Միւնիկ՝ կարգելով վանահայր և միաբանութիւն ի նմա, նոյնպէս և զՄակարայ վանս Գուգարաց, Ուշույ Սուրբ Սարգսի վանս և զայլս բարեկարգեաց և հաստատեաց զմիաբանութիւնս: Յովհաննէս վարդապետ Տաթեւացի յամին 1872, շարժեալ ի նոյնպիսի կարգադրութեանց՝ զնաց նորոգել զՍուրբ Նախավկայի վանս (ոչ ի Պարսկաստանի եղեալն, այլ) Վայոց-Ձորոյ՝ անուանեալն Գնդեվանք, որ շինեալն է ի Սոփիա կնոջ Սմբատ իշխանի Սիւնեաց ի թուին Հայոց 326 այն է յամի Տեառն 936, առ եղիշէ Ա. Կաթողիկոսաւ, որոյ շինութեան արձանագիրն է ըստ այսմ «Ես Սոփիա տիկին՝ կին Սմբատայ Աստուածապահ տեառն Սիւնեաց և զուստր Գրիգոր Դերենիկի շինեցի գեկեղեցիս ի յիշատակ հոգւոյ իմոյ. անակն մատանի էր Վայոց-Ձոր, շինեցի զսա և եղի ակն ի վերայ»: Որպէս զրէ Ստեփանոս եպիսկոպոս Օրբէլեան ի Պատմութեան Սիւնեաց Գլուխ Մ, յերես 306, ըստ Փարիզեան տպագրութեան:

Յիշեալ Յովհաննէս վարդապետն ի նորագին զՏաճար վանիցն և զսենեակս միաբանից ևս և զպարիսպն՝ գտեալ էր յամին 1875, առ դրան սենեկաց զերիս զանգակս եկեղեց-

ւոյ, և ի մէջ հորոյ միոյ զքանի մի պղնձեայ անօթեղէնս, զորս յայսմ 1881 ամի, ըստ հրամանի Վեհափառ Հայրապետի Ամենայն Հայոց երբ արքայ ի Սուրբ էջմիածին, զերկուսն միայն ի զանգակաց և զայլս յիշեալ Յովհաննէս վարդապետն, որք և արձանագրեցան յերկուս տօմարս, ի Մայր Տաճարի թանգարանի Աթոռոյս՝ որ և ի Վեհափառ մնայ նոյն և նման նորին, և ունին նշանակել իւրաքանչիւրն յիւրում տեղւոյ:

Ձանգակ եղեկեցւոյ շափաւոր մեծ մի զոյգ՝ միանման որ կախեալ կայ ի զանգակատան Սուրբ էջմիածնի ի հարաւակողմն, յորոց վերայ միանման գրչութիւն յիշատակարանի այսպէս. «Յիշատակ է Գնդեվանի Սուրբ Նախավկային, թվ. 1836». որ է յամի Տեառն 1691, առ Նահապետ Կաթողիկոսաւ):

(Ապա տրվում է բերված մյուս իրերի ցուցակը):

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թանգարանի Մայր Տոմարը կազմվելուց հետո հետագայում կատարվել են բազմաթիվ լրացումներ, Գևորգ Դ, Մակար, Մկրտիչ, Մատթեոս Բ Կաթողիկոսների և նույնիսկ այս վերջնույս վախճանումից հետո՝ Օրինակի համար, 1871 թվականին Մեսրոպ վարդապետ Սմբատյանց նախիջևանցին, Գևորգ Դ Կաթողիկոսին նվիրում է մի ձեռագիր մագաղաթյա Ավետարան, գրված Հայոց ՈԿ (1211) թվականին: Տեսնել Ք. 32բ, № 59: Ներքևվում ավելացված է հետևյալը.

Ք. 32բ.—...և նովա Թանգարանի Վ. էջմիածնի՝ ի յիշատակ ծնողաց իւրոց, ըստ յիշատակագրոյն՝ որ ի կողս Անետարանին):

Ք. 149բ.—(№ 128 արձաթյա խաչի տակ գրված է).
Ի 19 ապրիլի 1903 ամի զսոյն զայս խաչ հանեալ ի ներքին մասանց խորանէն, ամփոփեցաւ ի նմա Ս. Մասն նշխարաց Ս. Առաքելոյն Թաղէոսի և յղեցաւ նուէր և կողմանէ Վեհափառ Տ. Մկրտիչ Կաթողիկոսէ առ բարեպաշտօն Պ. Աղէքսանտր Յ. Մանթաշեան ի Տփլիս:

Ք. 180ա.—№ 19 պարանոցի վարդապետական Թանկարծեք խաչը, որը զարդարված է բազմաթիվ զմրուխտ, հակինթ և այլմաստ արժեքավոր քարերով, նվեր է տրված Խտալիո թագավորի տղին՝ Խաչի նկարագրականի կողքին, լուսանցքում, գրված է հետևյալը).

Մանօթութիւն. Այս խաչ ի գալստեան արքայորդւոյն Խտալիոյ գեղեղեղով զմասն ի կենաց փայտէն ընծայեցաւ նորին Արքայական Բարձրութեան ի կողմանէ Վեհափառ Հայրապետի ազգիս, ի 23 ապրիլի 1890 ամի (նույն էջում գրված է).

20. Վարդապետական խաչ ականակուռ շղթայով.

21. Համալսարանական նշան:

20 և 21 յօդ. Նահապետ եպիսկոպոսի Նահապետեալ.

ի 24-ն հոկտեմբերի 1906 ամի:

Ք. 331բ.—(№ 20 համարի տակ գրված է).

Տուփ ոսկեայ ձուռն և ճաճանշաւոր ծաղկօք և զծովք զարդարեալ մի հատ, պատկանեալ ի Տէր հանգուցեալ Մատթեոս Կաթողիկոսի:

Ք. 363բ.—(Մ Մ 418—432 համարների տակ գրանցված 15 արժաթյա դրամները խլիբել է Սարգիս եպիսկոպոս Տեր-Գասպարյանը, որի համար կա հետույալ հիշատակագրությունը)։

Այստեղի դրամը նույնիսկ ևս ի Սարգիս եպիսկոպոս Տեր-Գասպարյան, ի 1887 ամի։

№ 186

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՅԱՆ

(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 137։—Պրակները՝ 19, Ա-ը 10 թերթ, Բ՝ 20, Գ՝ 8, Դ՝ 36, իսկ մնացյալ 15 պրակներից յուրաքանչյուրը 4-ական թերթ։—Մեծությունը՝ $35,5 \times 22 \times 1,5$ սմ.։—Նյութը՝ հասարակ սպիտակ թուղթ։—Կազմը՝ թղթով ծածկված ստվարաթուղթ։—Պահպանակները՝ սկզբից մի թերթ հասարակ թուղթ։—Վիճակը՝ անբավարար։ Պրակները բաժանվել են միմյանցից։—Գրությունը՝ միասուն։—Տողերը՝ փոփոխական, 14—24 տող։—Գծումները՝ առաջին մասը առանց ճնշման, իսկ երկրորդ մասը ճնշումով։—Գիրը՝ պարզ ձևագիր։—Ձադագրություն՝ չկա։—Գրիչը՝ Ալի բեգ Վալիֆ։—Ժամանակը՝ 1809 թ.։—Վայրը՝ Շուշի (Լեռնային Ղարաբաղ)։—Մանրությունը՝ սույն ձևագիրը հանված է Մայր Աթոռի արխիվից։ Ձևագրում կան պարսկերեն լեզվով զբղված զանազան վեց թերթեր, զբղված զանազան գրիչների կողմից։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ք.թ. 3բ.—76ա.— Ատրպատականի վերաբերյալ կալվածների մասին արձանագրությունների մատյան, գրված պարսկերեն լեզվով, 794-ից 1310 Հիշրայի թվականին։ Կան ընդամենը 401 արձանագրություններ։

Ք.թ. 78ա.—137ա.— Հողի և անասունների վերաբերյալ պարտագրերի պատճենները, գրված պարսկերեն լեզվով, ԺԶ—ԺԹ դարերի։ Կան ընդամենը 126 վավերագրերի պատճեններ։

Հիշատակարան՝ թ. 137ա։

Հիշատակագրություն՝ թ. 76բ։

№ 187

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՅԱՆ

(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 76։—Պրակները՝ 9, յուրաքանչյուրը 8 թերթից։—Մեծությունը՝ $22 \times 17,7 \times 1$ սմ.։—Նյութը՝ հասարակ սպիտակ թուղթ։—Կազմը՝ թղթով ծածկված ստվարաթուղթ։—Պահպանակներ՝ չկան։—Վիճակը՝ մի մասը քայքայված է։—Գրությունը՝ միասուն։—Տողերը՝ փոփոխական, 15—20 տող։—Գծումները՝ առանց ճնշման։—Գիրը՝ հասարակ ձևագիր։—Ձադագրություն՝ չկա։—Գրիչը՝ անհայտ։—Ժամանակը՝ 1899 թ.։—Վայրը՝ Թավրիզ։—Մանրությունը՝ սույն պարսկերեն ձևագիրը

հանված է Մայր Աթոռի արխիվից։ Ձևագրում կան մի ամբողջ տրցակ պարսկերեն նամակներ, պատճեններ, հեռագրեր, հաշիվներ, որոնք պատկանել են իսախի վարդապետ Դադյանին, երբ նա 1899 թվականին եղել է առաջնորդական փոխանորդ Ատրպատականի թեմին։ Գրություններ կան Ատրպատականի ղլխավոր գավառներին՝ իսպից, Սալմաստից, Ուրմիայից, ինչպես նաև Մարաղայից, Շուշուց և Թեհրանից։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Խաշիկ վարդապետ Դադյանի և այլոց ուղարկած հեռագրերի և նամակների պատճենները։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Ք. 1ա.— Արձանագրությանց ելից մատյան (1899 թվականի հունիս ամիս) գրված պարսկերեն լեզվով։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ք. 60ա.— Մակու (գրված հայերեն)։

Ք. 67ա.— Խոյ » »

Ք. 75ա.— Սալմաստ » »

№ 188

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

(Պարսկերեն)

Թերթերը՝ 38։—Պրակները՝ 5, յուրաքանչյուրը 8 թերթից, բացառությամբ Բ պրակը, որ 6 թերթ է։—Մեծությունը՝ $22 \times 18 \times 0,3$ սմ.։—Նյութը՝ հասարակ սպիտակ թուղթ։—Կազմը՝ լուսին։—Պահպանակներ՝ չկան։—Վիճակը՝ պրակները միմյանցից բաժանվել են։ 14ա և 15ա թերթերի մեջտեղից 5 թերթ ընկել է։—Գրությունը՝ միասուն, գրված է թերթի աջակողմյան կիսում։—Տողերը՝ 16։—Գծումները՝ առանց ճնշման։—Գիրը՝ պարզ ձևագիր։—Ձադագրություն՝ չկա։—Գրիչը՝ Միրզա Աթուն խան։—Ժամանակը՝ ԺԹ դ.։—Վայրը՝ Թավրիզ։—Մանրությունը՝ սույն պարսկերեն ձևագիրը հանված է Մայր Աթոռի արխիվից։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ատրպատականի համառոտ աշխարհագրություն։ Էջ 28ա-ից մինչև 31ա տրվում են հողային, կենդանական, հանքային հարստությունների, չափերի և քանակությունների չուցականեր։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Ք. 1ա.— Հիշրայի 1287 թ.։

Ք. 38բ.— Հիշրայի 1211 թ.։

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ք. թ. 2ա, 3բ, 4բ, 9ա, 25ա, 25բ և 35ա։

(Շարունակելի)